

מדת בדת

לע"נ הגה"צ ר' דב בן ר'
יחזקאל יפה זצוק"ל
הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל
MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 277 פרשת חיי שרה תשע"ח

מכות ה-יא

דף ה'ר"מ למד שמכריזים על עדים זוממים מהמילה ויראו. **משנה** משלשים לעדים בממון אך לא במלקות שאם העידו שפלוני חייב לחבירו מאתיים וזו נמצאו זוממים מחלקים ביניהם אך אם העידו שהוא חייב מלקות ונמצאו זוממים כל אחד מהם לוקה ארבעים. **גמרא** אביי אומר שלומדים מלקות ממיתה בגזירה שוה רשע רשע וכמו שאין מיתה למחצה כך אין מלקות למחצה, ורבא אומר שלומדים מכאשר זמם לעשות ואם יקבלו רק חלק זה לא כאשר זמם אך בממון שהנדון מקבל ניתן לצרף משני העדים.

משנה העדים נעשים זוממים רק כשמוזמת עצם העדות שאם הם אומרים מעידים אנו באיש פלוני שהרג את הנפש ואמרו להם איך אתם מעידים כך הרי הנהרג או ההורג היה עמנו במקום פלוני לא נעשו זוממים בכך, אך אם אמרו איך אתם מעידים הרי אתם הייתם עמנו באותה שעה במקום פלוני נעשים זוממים ונהרגים על פיהם, ואם באו אחרים והזימו אותם שנים ובאו אחרים והם הזימו גם פיהם אפילו הם מאה כולם נהרגים, ור' יהודה אומר שזה נקרא איסטטית ונהרגת רק כת הראשונה בלבד. **גמרא** רב אדא אומר שהמקור שצריך שתזום עצם העדות הוא מהפסוק והנה עד שקר העד שקר ענה עד שתשקר גופה של העדות, ואצל ר' ישמעאל למדו מהפסוק לענות בו סרה עד שתוסר גופה של העדות.

רבא אומר שאם שנים אמרו שהוא הרג במזרח הבירה ושנים אמרו הרי הייתם עמנו במערב הבירה בודקים אם ניתן לראות משם אינם זוממים אך אם לא ניתן לראות ממערב הבירה למזרח הבירה הם זוממים ולכאורה זה פשוט ויש לומר שהחידוש הוא שלא נאמר שחוששים שהם רואים מרחוק קמ"ל שלא, עוד אמר רבא שאם באו עדים ואמרו שפלוני הרג בסורא בבוקר יום ראשון ושנים אמרו שבערבו של יום ראשון הייתם עמנו בנהרדעא בודקים אם ניתן להגיע מהבוקר עד הערב מסורא לנהרדעא הם לא זוממים ואם לא ניתן להגיע מהבוקר לערב מסורא לנהרדעא הם נעשים זוממים, והחידוש הוא שלא נאמר שנחשוש לגמל פורח במהירות, קמ"ל שלא חוששים לכך.

עוד אמר רבא שאם העידו שפלוני הרג נפש ביום א' ובאו עדים שביום א' עמנו הייתם אך הוא הרג ביום ב' ואפילו אמרו בערב שבת פלוני הרג נפש ונהרגים כיון שבשעה שהם העידו הוא לא היה בר מיתה ולכאורה זה פשוט שהרי המשנה אומרת שאם נמצאת אחת מהם זוממת הוא והם נהרגים והשניה פטורה, יש לומר שעיקר חידושו של רבא הוא בסיפא מה שאין כן בגמרא דין שאם שנים אמרו ביום א' נגמר דינו של פלוני להריגה ובאו אחרים ואמרו ביום א' עמנו הייתם ונגמר דינו רק בערב שבת ואפילו אמרו שנגמר דינו ביום ב' אין הראשונים נהרגים כיון שבכל מקרה בשעה שהם העידו הנידון היה בר מיתה, וכן לענין תשלומי קנס שאם שנים אמרו ביום א' פלוני גנב וטבח או מכר ובאו שנים ואמרו ביום א' עמנו הייתם והגניבה והטביחה היו ביום ב', הראשונים חייבים כיום שבשעת עדותם הוא לא היה בר חיובא אך אם העידו שביום א' גנב טבח ומכר ונגמר דינו ובאו אחרים ואמרו שביום א' עמנו הייתם אך הגמר דין היה בערב שבת, ואפילו אמרו שביום ב' גנב טבח ומכר ונגמר דינו אינם חייבים כיון שבשעת עדותם הוא כבר היה בר תשלומין.

עמוד ב' ר' יהודה סובר במשנה שרק הכת הראשונה נהרגת, יש להקשות שאם העדות נקראת איסטטית גם הכת הראשונה לא תהרג, מבאר ר' אבהו שמדובר שכבר קדמו והרגו אותם, אך קשה א"כ מה שהיה היה, ורבא מבאר בכונת המשנה שאם אינה אלא כת אחת רק היא נהרגת אך לפ"ז לא מובן מדוע כתוב אלא כת הראשונה בלבד ויש לכתוב בלי בלבד.

אשה אחת הביאה עדים והכחישום והוכחשה גם הכת השניה שהיא הביאה והיא הביאה כת שלישית ולא הכחישוה אמר ר"ל שהאשה הזו הוחזקה ואמר לו ר"א וכי אם היא הוחזקה להביא עדי שקר כל ישראל לא הוחזקו לשקר, ופעם ישבו לפני ר' יוחנן ודברו על מקרה זה ור' יוחנן אמר באותו לשון ור"ל הסתכל בזעף על ר"א ואמר לו שמעת מר' יוחנן שהוא בר נפחא ולא אמרת משמו, לכאורה ר"ל סבר כר' יהודה ור' יוחנן סבר כחכמים, יש לומר שר"ל יכול לסבור כחכמים והם דברו באופן שאין מי שמחזר להביא עידי שקר אך במקרה של האשה הזו רואים שהיא מחזרת על עידי שקר ור' יוחנן יכול לסבור כר' יהודה והוא סבר שלא מסתבר שכל העדים שבאו ראו את המקרה אך במקרה של האשה יתכן שהראשונים לא ידעו בעדות והאחרונים יודעים בעדות.

משנה עדים זוממים לא נהרגים עד שנגמר הדין על פיהם והצדוקים אומרים שהם נהרגים רק כשנהרג על פיהם שכתוב נפש תחת נפש, ואמרו להם חכמים שכתוב כאשר זמם לעשות לאחיו ומשמע שאחיו

קיים ומה שכתוב נפש תחת נפש הוא ללמד שאינם חייבים משעת קבלת עדותם אלא רק משעת גמר דין **גמרא** בריבי אומר שאם לא הרגו נהרגים אך אם הרגו לא נהרגים והקשה לו אביי שאם לא הרגו נהרגים ק"ו שאם הרגו על פיהם שיהרגו, אמר בריבי הרי למדנו שלא עונשים מדין ק"ו, ששינוי על הפסוק איש אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו ומשמע רק בת אביו שאינה בת אמו או בת אמו שאינה בת אביו ואם היא בת אביו וגם בת אמו לומדים מהפסוק ערות אחותו גילה ולכאורה ניתן ללמוד מק"ו שאם ענש על בת אביו שאינה בת אמו או בת אמו שאינה בת אביו ק"ו שיענש על בת אביו ואמו אלא שאין עונשין מהדין, ושאין אזהרה מהדין לומדים ממה שכתוב ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא ולכאורה לולא הפסוק היה ניתן ללמוד מק"ו שאם הזהיר על אמו שאינה בת אביו ובת אביו שאינה בת אמו ק"ו שיוהיר על בת אביו ואמו א"כ רואים שלא מזהירים מהדין, וחייבי מלקות לומדים מגזירה שוה רשע רשע, וחייבי גלויות לומדים מגזירה שוה רוצח רוצח.

ר' יהודה בן טבאי אומר ינחמוני אם לא הרגתי עד זומם להוציא מלב הצדוקים שאמרו שעדים זוממים יהרגו רק כשנהרג הנידון על פיהם, אמר לו שמעון בן שטח ינחמוני אם לא הרגת דם נקי שהרי אמרו חכמים שעדים זוממים נהרגים או לוקים רק אם הוזמו שניהם, וקיבל עליו יהודה בן טבאי שלא יורה שלא בפני שמעון בן שטח וכל ימיו הוא השתטח על קברו של אותו העד וקולו ישמע וסברו שזה קולו של העד ואמר שזה קולו והראיה שאם ימות לא ישמעו קול ורב אחא בר רבא אמר לרב אשי שזה לא ראה כי ניתן לומר שהוא עמד אתו בדין או שהוא פייס אותו.

משנה נאמר בפסוק על פי שנים עדים או שלושה עדים יומת המת אם העדות מתקיימת בשנים מדוע הפסוק פירט שלושה אלא להקיש שלושה לשנים שכמו שלושה מזימים את השנים גם שנים מזימים שלושה והם מזימים אפילו מאה שכתוב עדים, ור"ש אומר שכמו ששנים לא נהרגים עד ששניהם יזומו כך שלושה יהרגו רק אם יזומו כולם, וממה שכתוב עדים לומדים שגם במאה עד שיוזמו כולם, ור"ע סובר שהשלישי לא לא להקל אלא להחמיר שדינו יהיה כמו השנים ואם התורה מענישה את הנטפול לעוברי עבירה כמו עוברי העבירה ק"ו שישלם לנטפול לעושי מצוה כעושי מצוה וכמו שבשנים אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותם בטילה כך בג' אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותם בטילה ואפילו מאה לומדים מהמילה עדים,

דף ו' ר' יוסי אומר שכל זה רק בדיני נפשות אך בדיני ממונות העדות מתקיימת בשאר, ורבי אומר שאין הבדל בין דיני ממונות לדיני נפשות וכל זה בזמן שהתרו בהם אך אם לא התרו מה יעשו שני אחים שראו שאחד הרג נפש. **גמרא** רבא אומר שהעדים מצטרפים רק כשהעידו תוך כדי דיבור והקשה רב אחא מדפתי שתוך כדי דיבור זה כשיעור שאילת תלמיד לרב ואיך ניתן לצרף כך מאה עדים, אמר לו רבינא שכל אחד מעיד תוך כדי דיבור לעדותו של הקודם לו.

ר"ע אומר שגם בג' עדים אם נמצא אחד קרוב או פסול הוא מבטל את כל העדות והקשה רב פפא לאביי א"כ ההרוג יציל שהוא קרוב לעצמו אמר אביי שמדובר שהרגו מאחוריו אך קשה שנרבע יציל וגם בזה ניתן לומר שרבעו מאחוריו, אך קשה שההורג עצמו וכן הרובע יצילו שהם חלק מהעדות ואביי שתק ורבא תירץ שכתב בפסוק יקום דבר שרק במקיימי הדבר נאמר שבנמצא אחד מהם קרוב או פסול תתבטל העדות.

רבי אמר שבלא התרו לא מצטרפים ומבאר רבא ששואלים את העדים האם אתם לראות או כדי להעיד אם אומרים שבאו להעיד אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול העדות בטילה ואם אמרו לראות באנו בזה נאמר מה יעשו שני אחים שראו שאדם הורג נפש, **רב יהודה** אמר בשם שמואל שההלכה כר' יוסי ור"נ אומר שהלכה כרבי.

עמוד ב' משנה אם שנים רואים את המקרה מחלון זה ושנים אחרים מחלון אחר ואחר מתרה בו באמצע אם מקצתם רואים אלו את אלו הם נחשבים עדות אחת ואם לא רואים כלל הם כשתי עדויות ולכן אם אחת מהם נמצאה זוממת הנידון ואותה כת נהרגים והשניה פטורה, ור' יוסי סובר שנהרגים רק שכפי שני העדים מתרים בו שכתוב על פי שנים עדים, ועוד יש לפרש שלומדים מזה שהסנהרדין לא ישמעו מפי המתורגמן. **גמרא** רב זוטרא בר טוביא אומר בשם רב שמהפסוק לא יומת על פי עד אחד לומדים לפסול עדות מיוחדת שאין לפרש אחד ממש שהרי כבר כתוב קודם על פי שנים עדים אלא בא ללמד שהם ראו אחד מכאן ואחד מכאן, וכן שנו בבבליא שלומדים מהפסוק לא יומת על פי עד אחד שאם אחד ראה מחלון זה ואחר ראה מחלון אחר אינם

מצטרפים אם אינם רואים זה את זה ואם ראו זה אחר זה אפילו בחלון אחד אינם מצטרפים, ומקשה רב פפא שאם בב' חלונות שכל אחד ראה את כל המעשה הם לא מצטרפים בזה אחר זה שכל אחד ראה חצי מעשה וראי שאינם מצטרפים, אמר אב"י שצריך את הפסוק לעדות של עריות שזה מעשה שנמשך.

רבא אומר שאם הם רואים את המתרה או שהמתרה רואה אותם הם מצטרפים ורבא אומר שמועיל התראה אפילו מפי ההרוג עצמו ואפילו מפי שד.

ר"ג אומר שעדות מיוחדת כשירה כדיני ממונות שכתוב לא יומת על פי עד אחד וזה רק כדיני נפשות אך כשר כדיני ממונות ומקשה מר זוטרא א"כ נציל כך בדיני נפשות כששתי כיתות ראו ואחת הוזמה ובמשנה נאמר שהוא והם נהרגים.

ר' יוסי אומר שצריך שהעדים יתרו ומקשה רב פפא ששנינו לקמן שר' יוסי אומר השונא נהרג כי הוא כמועד ומותרה אמר אב"י שזה דעת ר' יוסי בר יהודה שהוא אמר שחבר לא צריך התראה שהיא נתנה רק כדי להבחין בין שוגג למזיד.

לפני רבא באו עדים דוברי שפה וזה ורבא העמיד מתורגמן ביניהם ויש להקשות הרי שנינו שסנהדרין לא תשמע מפי מתורגמן, ויש לומר שרבא הבין שפנתם אך לא ידע להשיב להם,

דף ז אילעא וטוביא עידי ההלואה היו קרובים של הערב ורצה רב פפא להכשירם שהרי הם רחוקים מהלוה והמלוה, ורב הונא בר רב יהושע אמר הרי אם אין ללוה המלוה בא לגבות מהערב וא"כ יש פסול קורבה.

משנה אם אדם ברח אחר שנגמר דינו וברא לאותו ב"ד הם לא סותרים את דינו ובכל מקרה שבאים עדים שנגמר דינו של פלוני בב"ד פלוני ופלוני ופלוני עדין יהרג הנידון, סנהדרין נוהגת בארץ ובחורל, סנהדרין שהורגת אחת לז' שנים היא נקראת חובלנית, ור"א בן עזריה אומר אפילו אחת ל' שנה, ר' טרפון ור"ע אומרים שאם הם היו בסנהדרין לא היה נהרג אדם מעולם ורשב"ג אומר שאם ינהגו כמותם ירבו שופכי דם בישראל. **גמרא** משמע שרק לפני אותו ב"ד לא סותרים אך בב"ד אחר סותרים, ויש להקשות שבסיפא כתוב שבמקום שמעידים שנגמר דינו של פלוני בב"ד פלוני הוא נהרג על פיהם ולא אומרים שיסתרו את דינו ואב"י מבאר שבא"י לא סותרים אך מחורל לא"י סותרים כמו שאמר ר' יהודה בן דוסתאי בשם ר"ש בן שטח שאם ברח מב"י לחורל לא סותרים את דינו אך מחורל לא"י סותרים את דינו מפני זכות א"י.

שנו בברייתא שסנהדרין נוהגת גם בחורל ולומדים מהפסוק והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם ומה שכתוב בשעריך הוא ללמד שבא"י מעמידים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר אך בחורל מעמידים רק בכל פלך אך לא בכל עיר.

הסתפקו בדברי ר"א בן עזריה אם בכל ע' שנה היא נקראת חובלנית או שזה דרך הארץ ונשאר בתיקן.

ר' יוחנן מבאר איך יכלו ר"ע ור' טרפון לזכות את הנידון שהם יאמרו לעידם האם ראיתם אם הרג טריפה או שלם ורב אשי מוסיף שגם אם הנהרג שלם אך אולי היה כבר נקב במקום הסיף, ובכוכל ערוה מבארים רבא ורבנן דנו בזה כדברי שמואל שבניאוף מספיק להעיד בשפופרת, ורבנן דנו בזה כדברי שמואל שבניאוף מספיק להעיד כשיראו כמנאפים ור"צ כמחול בשפופרת.

פרק אלו הן הגולין

משנה אלו הם הגולים: ההורג נפש בשגגה ואם הוא טח בגגו במעגילה והיא נפלה על אדם והרגה אותו או שהוא שלשל בחבית והיא נפלה והרגה או שהוא ירד בסולם והוא נפל עליו והרגו הוא גולה אך אם משך במעגילה והיא נפלה והרגה או שהוא דלה בחבית והחלב נפסק והדלי נפל והרג **עמוד ב** או שהוא עלה בסולם והוא נפל ממנו והרג לא יגלה והכלל הוא שבדרך ירידה גולים ובדרך עלייה לא גולים. **גמרא** שמואל אומר שמקור לכך הוא מהפסוק ויפול עליו עד שיפול דרך נפילה.

שנו בברייתא שהפסוק בשגגה ממעט מזיד בבלי **דעת** למעט מתכוון, ולכאורה במזיד פשוט שלא יגלה ומבאר רבא שבא למעט אומר מותר, ואב"י מקשה שאומר מותר זה אנוס אמר לו רבא אני סובר שהוא קרוב למזיד, ולכאורה מדוע צריך למעט מתכוון הרי הוא בר מיתה ורבה מבאר שבא למעט מתכוון להרוג בהמה והרג אדם, או שהתכוון להרוג כותי והרג ישראל, או שהתכוון לנפל והרג בן קיימא.

שנו בברייתא שמהפסוק **אם בפתע** ממעטים קרן זוית **בלא איבה** למעט שונא הדרפו שדחפו בגופו או **השלך עליו** לרבות ירידה שהיא צורך עליה **בלא צדיה** למעט מתכוון לזרוק לצד זה והלכה האבן לצד אחר **ואשר לא צדה** למעט מתכוון לזרוק שתי אמות וזרק ד' אמות, **ואשר יבא את רעהו** ביער ללמד שכמו שיער הוא מקום שיש רשות לניזק ולמזיק להכנס לשם, כך חייב בכל מקום שיש רשות לשניהם להכנס.

ר' אבהו שאל את ר' יוחנן מה הדין כשהוא עלה בסולם ונשמטה שליכה מתחתיו ונפלה והרגה האם זה נקרא עליה או ירידה, אמר ר' יוחנן שזה נוגע לדין ירידה שהיא צורך עליה והקשה ר' אבהו ששנינו שהכלל הוא שבדרך ירידה גולה ושלא בדרך ירידה אינו גולה ולכאורה שולא כדרך ירידה בגובה מקרה כזה, אך קשה גם לצד השוני שנאמר

שבדרך ירידה גולה בא לרבות מקרה כזה אלא המשנה באה לרבות מקרה של קצב כמו ששנינו על קצב שלפניו חייב לאחריו פטור, וישנה ברייתא נוספת שלאחריו חייב ולפניו פטור, ובברייתא נוספת כתוב שחייב בין לפניו ובין לאחריו, ובברייתא נוספת כתוב שבין לפניו ובין לאחריו פטור, ויש לבאר שבירידה שלפניו ועליה שלאחריו חייב בירידה ופטור בעליה, ובעליה שלפניו ובירידה של אחריה חייב בשל אחריה ופטור בשלפניו, ובירידה שלפניו ושל אחריה חייב, ובעליה שלפניו ושל אחריה פטור, ולכאורה נחלקו בזה תנאים שכתוב בברייתא אחת שאם עלה בסולם ונשמטה שליכה מתחתיו חייב ובברייתא נוספת כתוב שפטור, ולכאורה נחלקו שהברייתא שפטור סוברת שזה עליה והברייתא שחייב סוברת שזה נקרא ירידה, ויש לדחות ששניהם סוברים שזה עליה והברייתא שמחייבת זה לענין נזיקין והברייתא שפוטרת זה לענין גלות, ועוד יש לומר ששני הברייתא דברו על גלות והברייתא שמחייבת מדברת בהתליע שזה ירידה והברייתא שפוטרת מדברת בלא התליע שזה דרך עליה, ועוד יש לומר שבשניהם מדובר שלא התליע והברייתא שפוטרת מדברת במהודק והברייתא שמחייבת מדברת באינו מהודק וזה דרך ירידה.

משנה אם נשטמ הברזל מקתו והרג לרבי אינו גולה ולחכמים הוא גולה ואם עפר חלקים מהעץ שמתבקע לרבי גולה ולחכמים אינו גולה. **גמרא** רבי טען לחכמים שלא כתוב ונשל הברזל מעצו אלא כתוב מן העץ משמע שנפל מהעץ, ועוד יש ללמוד היקש מעץ שכתוב למעלה לכרות העץ וכתוב עץ למטה א"כ מדובר בעץ עצמו שהוא מתבקע, ורב חייא בר אשי אומר בשם רב ששניהם נחלקו בפסוק ונשל הברזל מן העץ שרבי סובר שעיקר הלימוד הוא מאיך שכתוב וכתוב ונישל, ורבנן אומרים שהעיקר הוא איך שקוראים ונשל בקמץ שמדובר על הקת,

דף ח ויש להקשות הרי רב יצחק בר יוסף אמר בשם ר' יוחנן שרבי ור' יהודה בן רועץ וב"ש ור"ש ור"ע כולם סוברים שעיקר הלימוד הוא מהמקרא, ויש לומר שלכן אמר רבי לרבנן ועוד.

רב פפא אומר שמי שזרק רגב אדמה לדקל והשיר תמרים והם הלכו והרגו זה תלוי במחלוקת רבי ורבנן ולכאורה זה פשוט ויש לומר שהחידוש הוא שלא נאמר שזה כמו כח כחו ופטור קמ"ל שזה כח אחד, וכח כחו זה רק באופן שזרק רגב שפגע בענפי הדקל והענפים פגעו באשכול התמרים והשירו תמרים והם הרגו.

משנה מי שזרק אבן לרה"ר והרג הוא גולה, ור"א בן יעקב אומר שאם משיצאה האבן מידו הוציא הנהרג את ראשו וקבל לא האבן פטור הזורק, אדם שזרק אבן לחצירו והרג אם יש רשות לניזק לבא לשם הוא גולה ואם לא אינו גולה, שכתוב ואשר יבא את רעהו ביער וכמו שיער הוא רשות לניזק ולמזיק להכנס לשם כך כל מקום שיש רשות לניזק ולמזיק להכנס לשם חייב להוציא חצר של בעה"ב שאין רשות לניזק להכנס לשם, ואבא שאלו למד שכמו שחטיבת עצים היא רשות כך חייב במקום שזה רשות להוציא אב שהכה בנו והרגו ורב שרדה את תלמידו או שלח ב"ד שהכה והרג. **גמרא** לכאורה מי שזרק אבן לרה"ר זה מזיד ומדוע יגלה, מבאר רב שמואל בר רב יצחק שמדובר בסותר את כותלו, אך קשה שהוא צריך לבדוק שאין אנשים, ויש לומר שמדובר בלילה, אך קשה שגם בלילה יש לו לבדוק יש לומר שמדובר בסותר את כותלו, אך קשה שאם מצוים בה רבים הוא פטור ואם לא הוא אנוס, מבאר רב פפא שמדובר באשפוז שעשויים להתפנות בה בלילה אך לא ביום ובמקרה יש אדם שבא לשבת שם וא"כ אין הוא פטור כיון שלא עשוים להתפנות בה ביום ואינו אנוס כיון שלעתים כן מתפנים בה ביום.

שנו בברייתא שלומדים מומצא להוציא את הממצא את עצמו והוכיח מכאן ר"א בן יעקב שאם הוציא הנהרג את ראשו אחר שיצאה האבן מיד הזורק הוא פטור ומשמע שמצא זה מעיקרא, ויש להקשות שלגבי גאולת שדה למדו מומצא למעט מצוי שלא ימכור ברחוק ויגאל בקרוב או ישמכור רעה ויגאל יפה, ומבאר רבא שבכל מקום למדו לפי הענין ויש למדו מומצא כמו השיגה ידו שהשיגה, וכאן למדו מומצא כמו יער שזה דבר שהיה מעיקרא.

אבא שאל למד מחטיבת עצים של רשות והקשה תלמיד אחד לרבא שאולי מדובר אף בחטיבת עצי סוכה או עצי מערכה שזה מצוה ובכ"ז גולה, ותיירץ רבא שזה לא נקרא חטיבה של מצוה כיון שאם מצא חטוב אינו חוטב, והקשה רבינא ששנינו יצא אב שהכה בנו ונאמר שזה לא מצוה כיון שאם בנו לומד כראוי אינו מצווה להכותו א"כ זה לא נקרא מצוה והתיירץ רבא שיש מצווה להכות בנו כשהוא לומד שכתבו יסר בנך ויניחך יבא מעדנים לנפשך, אח"כ חזר בו רבא והוא אמר שלומדים מאשר יבא את רעהו ביער שזה תלוי ברצונו אם להכנס אליו או לא, אך למצוה הוא חייב להכנס אליו, ומקשה רב אדא בר אבהו שא"כ בכל מקום שכתוב אשר הוא לא מצוה א"כ בפסוק ואיש אשר יטמא ולא יתחטא נאמר שיש טומאה רק שלא במקום מצוה וא"כ הנטמא במת מצוה לא יענש בטומאת מקדש, ותיירץ רבא **עמוד ב** ששם כתוב טמא יהיה מכל מקום, אך קשה שמיחיה למדו לרבות טבול יום ומטומאתו בו למדו לרבות מחוסר כיפורים ורבא אמר שהוא למד מעוד טומאתו בו, וללישנא בתרא שנו את הדברים על מחלוקת ר"ע ור' ישמעאל בפסוק בחריש ובקציר תשבות, שר"ע סבר שזה לא נאמר על חריש ובקציר על וישננים שוברי ונאמר קודם שידך לא חירש וברמך לא

תזמור אלא זה בא לרבות חריש של ערב שביעית שנכנס לשביעית וקציר של שביעית שיוצא למוצאי שביעית, ור' ישמעאל למד שכמו שחריש זה רשות כך קציר זה רשות אך קציר מצוה כגון עומר לא נאסר בשביעית, והקשה התלמיד לרבא מי אמר שמדובר בחריש של רשות אולי חריש העומר היא גם מצוה, אמר רבא שכיון שאם מצא חרוש אינו חרוש זה לא מצוה, והקשה רבנא מאב שהכה בנו שאם הוא לומד אין מצוה להכות, ורבא אמר שגם אם הוא לומד מצוה להכות שכתוב יסר בנך ויניחך, ואח"כ חזר בו רבא והוא למד שקציר הוא כמו חריש ושם אם מצא חרוש אינו חרוש, כך נאסר בשביעית רק קציר שאם מצא קצור אינו קוצר אך קציר העומר גם במצא קצור מצוה לקצור להביא.

משנה אב גולה כשהרג את בנו ובן גולה ע"י אביו הכל גולים כשהרג ישראל וישראל גולה על ידם מלבד גר תושב וגר תושב גולה כשהרג גר תושב. **גמרא** יש להקשות איך אב גולה על בנו הרי שנינו לעיל שזה מצוה להכות את בנו, ויש לומר שמדובר בבן שלומד, אך קשה שנינו לעיל שגם בלומד מצוה להכות, ויש לומר שמדובר בשוליא של נגר ואף שלימוד אומנות זה מצוה אך מדובר כשכבר למד אומנות אחרת.

יש להקשות איך בן גולה כשהרג את אביו הרי שנינו מכה נפש למעט מכה אביו, ויש לומר שזה מחלוקת ר"ש ורבנן שר"ש שופר שחנק חמור מסיף א"כ מכה אביו זה שגגת חנק שלא נתנה לכפרת גלות ולרבנן מסיף חמור א"כ שגגת סיף נתנה לכפרת גלות, ורבא אומר שהברייתא דברה רק על מכה אביו ועשה בו חבורה והיינו אומרים שכיוון שבמידה הוא בר מיתה א"כ בשוגג הוא יגלה, קמ"ל שלא יגלה.

מה שכתוב במשנה הכל גולים ע"י ישראל בא לרבות כותי ועבד וכמו שנינו בברייתא שעבד וכותי גולים ולוקים ע"י ישראל וישראל גולה ולוקה ע"י כותי ועבד, ולכאורה קשה שאמנם כותי גולה ולוקה גולה כשהרג ולוקה כשקילל אך מדוע ישראל ילקה כשקילל הרי שנינו ונשיא בעמך לא תאור שלוקה רק בקילל את מי שעושה במעשה עמך, ורב אחא בר יעקב מבאר שמדובר בהעיד שהוא חייב מלקות והוזהר, אך קשה שא"כ בעבד מדובר באותו אופן והרי עבד פסול לעדות ורב אחא בר רב איקא מבאר שמדובר שהכהו מכה שאין בה שוה פרוטה,

דף ט שר' אמי אמר בשם ר' יוחנן שבהכאה שאין שוה פרוטה לוקה ולא מקישים הכאה לקללה וחייב מלקות גם באינו עושה מעשה עמך.

במשנה משמע שגר תושב נחשב עכו"ם שישראל לא גולה כשהרגו ובסיפא כתוב שגר תושב גולה כשהרג גר תושב, ומבאר רב כהנא שכשהרג ישראל אינו גולה אלא כשהרג גר תושב את גולה, ויש שהקשו שבפסוק אחד כתוב לכוני ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהיינה שש הערים, ובפסוק אחר כתוב והיו לכם הערים המקלט לכם משמע שלא לגר תושב, ורב כהנא תירץ שכשהרג ישראל נאמר לכם ולא לגר תושב וכשהרג גר תושב הוא גולה, אך קשה שנינו שגר ועובד כוכבים שהרגו נהרגים וכתוב גר כמו עכו"ם שהוא נהרג בין כשהרג בן מינו ובין כשהרג מי שאינו מינו וא"כ גר תושב חייב גם כשהרג בן מינו, ומבאר רב חסדא שאם הרג דרך עליה שישראל לא גולה הוא נהרג ואם הרג דרך ירידה הוא גולה שהרי בישראל באופן זה יש גלות, והקשה רבא שאם בדרך ירידה שבישראל גולה גם לגר תושב מספיק גלות בדרך עליה שישראל פטור מדוע שהוא יורג, ומבאר רבא שמדובר באומר מותר אביו מקשה שאומר מותר הוא אנוס אמר רבא שהוא סובר שאומר מותר הוא קרוב למזיד ונחלקו לשיטתם במי שהרג ורשב"א הוא בהמה ונמצא אדם או כנעני ונמצא גר תושב, שלרבא חייב שאומר מותר קרוב למזיד, ורב חסדא פוטר שאומר מותר הוא קרוב לאנוס, והקשה לו רבא שכתוב הנך מת על האשה אשר לקחת לכאורה משמע בידי אדם אף שאבימלך חשב שורה אינה אשת איש ויש לדחות שמדובר במיתה בידי שמים וזה מדויק שכתוב מחטוא לי, אך קשה שא"כ מה שכתוב אצל יוסף וחתאתי לאלוקים וכי זה רק חטא לאלוקים אלא החטא הוא לאלוקים והדין מסור לאדם א"כ גם כאן הדין מסור לאדם, ואביו הקשה שאבימלך אמר הגוי גם צדיק תהרוג, ויש לומר שאכן אמר לו הקב"ה ועתה השב אחי האיש כי נביא הוא **עמוד ב** ולכאורה רק אשת נביא מחזיר ואשה של אחר לא, אלא כדברי רב שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן שהקב"ה אמר לו השב את אשת האיש ומה שטענת הגוי גם צדיק תהרוג הוא נביא וממך למד שאכסנאי שבא לעיר שואלים אותו על עסקי אכילה ושתייה ולא שואלים אשתך היא אחותך היא ורואים שבן נח נהרג על כך שהיה לו ללמוד ולא למד.

משנה לר' יהודה סומא אינו גולה ולר"מ סומא גולה, לת"ק שונא אינו גולה, ור' יוסי סובר שהוא נהרג כי הוא כמועד, ור"ש אומר שיש שונא שגולה ויש שאינו גולה והכלל הוא שאם יכולים לומר שהוא הרג לדעת הוא לא גולה ואם שלא לדעת הרג הוא גולה. **גמרא** שנו בברייתא שר' יהודה למד מבלא ראות למעט סומא ור"מ מרבה סומא, ור' יהודה סובר שכתוב קודם ואשר יבא את רעהו ביער אפילו סומא, וכתוב בלא ראות למעט, ור"מ סובר שבלא ראות ממעט ובבלי דעת ממעט וזה מיעוט אחר מיעוט שהוא לרבות, ור' יהודה סובר שבבלי דעת ממעט מתכוון.

יש להקשות מדוע אמר ר' יוסי ששונא נהרג הרי אין התראה ויש לומר שזה דעת ר' יוסי בר יהודה שחבר לא צריך התראה כי היא נתנה רק להבהיך ריבך שונאי למזיד

בברייתא מבאר ר"ש איזה שונא גולה ואיזה לא שאם נפסק החבל ונפל זה ודאי שוגג וגולה ואם נשמט זה לא ודאי שוגג אך קשה שנינו שר"ש אמר שלעולם אינו גולה עד שישמט מחצלו מידו וקשה מנשמט על נשמט ומנפסק על נפסק, ויש לבאר ששם מדובר באוהב שחייב בנשמט ושונא לא גולה בנשמט ומה שכתוב שנפסק גולה זה כדעת רבנן ומה שכתוב נפסק אינו גולה זה כדעת רבי שחייב רק כמו עץ המתבקע.

משנה גולים לעיר מקלט, והיו ג' ערים בעבר הירדן וג' בארץ כנען, שכתוב שלש הערים נתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים נתנו בארץ כנען וכל עוד לא נקבעו הערים בארץ כנען לא קלטו הערים בעבר הירדן שכתוב שש ערי מקלט תהיינה שיהיו ששתן קולטות יחד, וכווננו דרכים מזו לזו שכתוב תכין לך הדרך ושלשת, ומסרו להם שני ת"ח שלא יהרגנו בדרך והם ידברו אליו, ור"מ אומר שהוא מדבר בעצמו שכתוב וזה דבר הרוצח, ר' יוסי בן ר' יהודה אומר שכתחילה כל הרוצחים הקדימו לעיר מקלט וב"ד שלחו והביאו אותם משם ומי שהתחייב מיתה הרגוהו ומי שלא התחייב מיתה פטרוהו ומי שהתחייב גלות החזירוהו למקומו שכתוב והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו. **גמרא** שנו בברייתא שמשא הפרשי ג' ערים בעבר הירדן ויהושע הפריש כנגדן והיו מכוונות כב' שורות שבכרם, חברון ביהודה כנגד בצר במדבר, שכם בהר אפרים כנגד רמות בגלעד קדש בהר נפתלי כנגד גולן בכשן ומושלשת לומדים שיהיו משולשים שמדרום לחברון יהיה כמחברון לשכם ומחברון לשכם כמו משכם לקדש ומשכם לקדש כמו מקדש לצפון, ויש להקשות איך יתכן שבעבר הירדן ג' והיו שם רק שתיים וחצי שבטים ואמר אביו שבגלעד מצויים רוצחים,

דף י שכתוב גלעד קרית פועלי אוון עקובה מדם וביאר ר"א שהיו עוקבים להרוג נפשות, ויש להקשות איך יתכן שמהצדדים הערים רחוקות יותר ובאמצע הם קרובות מבאר אביו שבשכם מצויים רוצחים שכתוב וכחכי איש גדודים חבר כהנים דרך ירצחו שכמה, וביאר ר"א שהיו מתחברים להרוג נפשות ככהנים שמתחברים לחילוק תרומה בבית הגרנות.

יש להקשות הרי היו עוד ערי מקלט שהרי נאמר ועליהם נתנו ארבעים ושתיים עיר, מבאר אביו שששת ערי המקלט קולטות בין לדעת ובין שלא לדעת, ושאר המ"ב קולטות רק לדעת.

יש להקשות וכי חברון היא עיר מקלט הרי נאמר ויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה אביו שכלב קיבל את פרברי חברון כמו שכתוב ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה, ויש להקשות וכי קדש היא עיר מקלט הרי נאמר ועירי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת וקדש ואדרעי ושנינו שלא עושים את ערי המקלט טירות קטנות ולא כרכים גדולים אלא עיירות בינוניות, ורב יוסף מבאר שהיו שתי ערים ששמן קדש ורב אשי מביא דוגמא כגון העיר סליקוס והמבצר של סליקוס.

שנינו שאת הערים עושים במקום מים ואם אין שם מים מביאים להם מים ומושיבים אותם רק במקום שווקים ובמקום שיש הרבה אוכלוסיה ואם התמעטו מוסיפים להם, ואם התמעטו דיווריהם מביאים להם כהנים לויים וישראלים, לר' נחמיה לא מוכרים שם כלי זין וכלי מצוה והכמים מתירים ולכו"ע לא פורסים שם מצודות ולא מפשילים שם חבלים כדי שלא תהיה רגל גואל הדם מצויה שם, ור' יצחק אומר שהמקור להנ"ל הוא מהפסוק ונס אל אחת מן הערים האל וחי שיעשו פעולות כדי שיהיה לו שם מחיה.

שנינו שתלמיד שגלה מגלים עמו את רבו וזעירי הוכיח מכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון.

ר' יוחנן אומר שרב שגלה מגלים עמו את ישיבתו, ויש להקשות שר' יוחנן אמר שדברי תורה קולטים שכתוב את בצר במדבר ואח"כ כתוב וזאת התורה, ויש לומר שהתורה קולטת רק בזמן שעוסק בה וכשאנו עוסק בה אינה קולטת, ועוד יש לומר שדברי תורה קולטים רק ממלאך המוות כמו המקרה שרב חסדא למד בישיבה ומלאך המוות לא יכל להתקרב אליו כי לא פסק פיו מלימודו והמלאך ישב על הארז שלידי הישיבה והוא פקע ואז שתק רב חסדא ויכל לו המלאך.

ר' תנחום בר חנילאי אומר שראובן זכה להמנות תחילה בהצלת יוסף כיון שהוא פתח תחילה בהצלה כמו שכתוב וישמע ראובן ויצילהו מידם.

ר' שמלאי דרש בפסוק אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש שאמר לו הקב"ה הזרח שמש לרוצחים, ויש אומרים שהקב"ה אמר לו הזרחת שמש לרוצחים.

ר' סימאי דרש שהפסוק אוהב כסף לא ישבע כסף נאמר על משה שאף שהערים שבעבד הירדן קולטות רק אחר שהפרישו בא"י בכ"ז משה אמר מצוה שבאה לקידי אקיימנה, ומה שכתוב בהמשך ומי אוהב בהמון לו תבואה הכוונה למי נאה ללמד בהמון למי שכל תבואה שלו וכדברי ר"א על הפסוק מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו מי יכול למלל גבורות ה' למי שיכול להשמיע כל תהלתו, ורבנן או רב מרי דרשו בפסוק כל האוהב את מהמלמד בהמון לו תבואה שהאוהב ת"ח בניו יהיו ת"ח ונתנו חכמים עיניהם ברבא בנו של רבה, ורב אשי מבאר שמי שאוהב ללמוד בהמון לו תבואה, וכדברי ר' יוסי בר חנינא על הפסוק חרב אל הכרית ונאלו שורא חרב על שונאי ח"ת ששונאקמת

בתורה לבדם ועוד שהם נעשים טפשים שכתוב כאן ונאלו וכתוב אשר נואלנו, וגם הם חוטאים שכתוב ואשר חטאנו או כדברי הפסוק נואלו שרי צוען, רבינא מבאר שכל האוהב ללמד בהמון לו תבואה וכדברי רבי שאמר שהוא למד הרבה מרבתי ומחבירי יותר מהם ומתלמידיו יותר מכולם.

רבי"ל מבאר בפסוק עומדות היו רגלינו בשערך ירושלים שמי גרם שהרגלים יעמדו במלחמה שערי ירושלים שעוסקים בתורה, עוד דרש רבי"ל בפסוק שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' נלך שדוד אמר שמעתי שאומרים מתי ימות זקן זה ובנו יבנה את ביהמ"ק ונעלה לרגל ושמחתי ואמר לו הקב"ה טוב יום בחצריך מאלף שטוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה מאלף עולות שעתידי בנך שלמה להקריב לפני על המזבח.

ר"א בן יעקב אומר שהיה כתוב **עמוד ב** מקלט על פרשת דרכים כדי שהרוצח יכיר ויפנה לשם ואמר רב כהנא שלומדים את זה מהפסוק תכין לך הדרך עשה לך הכנה לדרך.

רב חמא בר חנינא פתח בפרשת רוצחים מהפסוק טוב וישר ה' על כן ויורה חטאים בדרך ואם הוא מורה לחטאים ק"ו לצדיקים, ור"ל פתח בפסוק ואשר לא צדה האלוקים אנה לודו וכתוב כאשר יאמר נפש הקדמוני מרשעים יצא רשע, והפסוק מדבר בב' בני אדם שהרגו משל בלי עדים אחד הרג בשוגג והשני הרג במזיד והקב"ה מזמן אותם לפונדק אחד מי שהרג במזיד יושב תחת הסולם ומי שהרג בשוגג יורד בסולם והוא נפל עליו והרגו ויש שם עדים, א"כ זה שהרג במזיד מת ומי שהרג בשוגג יגלה.

רבה בר רב הונא אומר בשם רב הונא או שרב הונא אמר בשם ר"א שיש ללמוד מהתורה והנביאים והכתובים שבדרך שאדם רוצה ללכת מוליכים אותו, בתורה כתוב על בלעם אל תלך עמה וא"כ כתוב קום לך עמהם בנייא כתוב אני ה' מלמדך להועיל מדריכך בדרך זו תלך ובכתובים כתוב אם ילצים הוא יליץ ולענוים יתן חן.

רב הונא אומר שאם גלה הרוצח לעיר מקלט ויצא ומצאו גואל הדם והרגו הוא פטור שהפסוק ולו אין משפט מות נאמר על גואל הדם, ויש להקשות ששינוי הפסוק הזה הולך על הרוצח ואין לומר שזה הולך על גואל הדם שהרי הפסוק והוא לא שונא לו מדבר על הרוצח, ויש לומר שרב הונא סובר כמו הברייתא שהפסוק ולו אין משפט מות מדבר על גואל הדם ולא על הרוצח שהרי על הרוצח כתוב כבר קודם והוא לא שונא לו א"כ ולו אין משפט מות מדבר על גואל הדם, ויש להקשות שבמשנה כתוב שמוסרים ת"ח שמדברים אליו משמע שהם מתים בו ואם הירוג הוא בר מיתה, ויש לדחות שהם אומרים לו כמו שכתוב בברייתא שלא ינהג בו מנהג שופכי דמים כי המעשה בא לידי בשגגה ור"מ סובר שהוא מדבר בעצמו שכתוב וזה דבר הרוצח ואמרו לר"מ הרבה שליחות עושה, אך יש להקשות בדברי הברייתא בשגגה בא המעשה לידי הרי זה פשיטא שאם היה במזיד הוא לא היה גולה, אך יש לומר שזה כדברי ר' יוסי בר' יהודה שבתחילה גם הרוצחים במזיד היו גולים וב"ד היו לוקחים ודנים וההורג במזיד נהרג ואת ההורג בשוגג משיבים לעיר מקלט, ורבי סובר שהם גלו מעצמם שהם חושבים שערי מקלט קולטות גם את ההורגים במזיד, אך באמת הם קולטות רק את ההורג בשוגג.

ר"א אומר שעיר שרובה רוצחים אינה קולטת שכתוב ודבר באזני זקני העיר והיא את דבריו ולא שדבריהם שוים לדבריו, עוד אמר ר"א שעיר שאין בה זקנים לא קולטת שכתוב זקני העיר, ונחלקו בזה ר' אמי ור' אסי אם עיר שאין בה זקנים קולטת ומי שסובר שקולטת סבר שזקני העיר זה רק למצוה בעלמא, וכן נחלקו בעיר זו אם נעשה בה בן סורר ומור שכתוב זקני עירו או שזה רק למצוה וכן נחלקו אם עיר שאין בה זקנים מביאה עגלה ערפה שהרי כתוב זקני העיר והיא או שזה רק למצוה.

דף י"א ר' חמא בר חנינא מבאר מדוע כתוב פרשת רוצחים בלשון עזה שתמיד כתוב ויאמר וכאן כתוב וידבר ה' אל יהושע לאמר דבר אל בני ישראל תנו לכם את ערי המקלט אשר דברתי אליכם, והטעם הוא כי הם של תורה, ודיבור הוא לשון קשה כמו שכתוב דבר האיש אדוני הארץ אותנו קשות, ומה ששינונו על הפסוק אז נדברו שזה בלשון נחת כמו שכתוב ידבר עמים תחתנו, יש לומר שדבר זה קשה וידבר זה נחת, ונחלקו ר' יהודה ורבנן אם נאמר לשון קשה בגלל ששיהם או בגלל שזה של תורה.

נחלקו ר' יהודה ור' נחמיה בפסוק ויכתוב יהושע את הדברים האלה בספר תורת אלוקים אם הכוונה לח' פסוקים שמוימת משה עד סוף התורה או לערי מקלט, ולכאורה מובן אם זה הח' פסוקים אך מה שייך לקרוא לערי מקלט תורת אלוקים, יש לבאר שיהושע כתב בספרו את מה שמבואר בתורת משה לגבי ערי מקלט.

נחלקו ר' יהודה ור"מ בספר שתפרו בפשתן אם הוא פסול שהרי כתוב למען תהיה תורת ה' בפין והוקשה כל התורה לתפילין שיש הלכה למשה מסיני לתפרם בניידים וא"כ פשתן פסול, או שזה כשר שזה הוקש רק לענין שצריך מותר בפין ולא לשאר הלכותיו, ורב אמר שראה את התפילין של ר' חייא שהם תפורים בפשתן ואין הלכה כמותו.

משנה בין כהן גדול שנמשך בשמן המשחה ובין כהן גדול מרובה בגדים ואפילו עבר ממשחתו מחזירים את הרוצח מעיר מקלטו, ור' יהודה סובר שגם משוח מלחמה מחזיר את הרוצח מעיר מקלטו, ולכן אמותיהם של כהנים גדולים מספקות לרוצחים מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו. **גמרא** רב כהנא אומר שיש ג' פסוקים: וישב בה עד מות הכהן הגדול, וכתוב כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול, וכתוב ואחרי מות הכהן הגדול, ור' יהודה סובר שכתוב פסוק נוסף לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן, ות"ק לא למד משם שכיין שבפסוק הזה לא כתוב הגדול א"כ הוא אחד מהראשונים.

יש להקשות שמשמע שאם יתפללו הרוצחים ימותו הכה"ג והרי כתוב כצפוק לנווד כדרור לעוף כן קללת חנם לא תבא, אמר זקן אחד ששמע בפרקו של רבא שהיה להם לבקש על דורם ולא בקשו, ויש שגרסו במשנה כדי שיתפללו על בניהם שלא ימותו משמע שאם לא יתפללו עליהם הם ימותו, ולכאורה מה אשמתם וכמו שאומרים בבבל טוביה חטא וזיגוד שלא חטא יקבל מלקות, ובא"י אומרים משל שכס נשא את דינה וסתם אדם ששמו מבגאי צריך לגזור עצמו, ואמר זקן אחד ששמע בפרקו של רבא שהיה להם לבקש על דורם ולא בקשו, וכמו המעשה שאריה אכל אדם במרחק ג' פרסאות מריב"ל ואליהו לא התגלה אליו ג' ימים.

רב יהודה אומר בשם רב שקללת חכם באה אפילו כשהיא בחנם ולומדים מהאחיתופל שכדוד כרה את השיתין התהום צף ורצה לשטוף את העולם ושאל דוד אם מותר לכתוב שם על חרס ולזרוק שם כדי שיעמוד במקומו, ואף אחד לא ענה לו, אמר דוד מי שידוע ואינו אומר יחנק בגורנו, ואחיתופל נשא ק"ו בעצמו שאם כדי לעשות שלום בין איש לאשתו התורה אמרה ששם ה' שנכתב בקדושה ימחק על המים ודאי שלכל העולם מותר למחות את השם והוא אמר לדוד שמותר וכך עשה ועמד התהום במקומו, ובכ"ז כתוב ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבוש את החמור ויקם וילך אך ביתו ואל עירו ויצו אל ביתו ויחנק.

ר' אבהו אומר שקללת חכם באה גם על תנאי שעלי אמר לשמואל כה יעשה לך ה' וכה יוסיף אם תכחד ממני דבר, ואף שנאמר ויגד לו שמואל את כל הדברים ולא כיחד ממנו בכ"ז כתוב ולא הלכו בניו בדרכיו,

עמוד ב רב יהודה אומר בשם רב שנידוי על תנאי צריך הפרה שכתוב ביהודה אם לא הביאתיו אליך, ורב שמואל בר נחמני דרש בשם ר' יונתן בסמיכות הפסוקים יחי ראובן ואל ימות וזאת ליהודה שבמ' שנה שישראל היו במדבר עצמותיו של יהודה התגלגלו בארץ עד שביקש משה רחמים שמי גרם לראובן שיודה יהודה, והוא אמר וזאת ליהודה שמע ה' קול יהודה ונכנסו אבריו למקומם, אך עדיין לא הכניסוהו לשיבה של מעלה וביקש משה ולעמו תביאנו, אך עדיין לא ידע לשאת ולתת בשמועות עם החכמים ביקש משה ידי רב לו, אך עדיין לא ידע לענות על קושיות ביקש משה ועזר מצריו תהיה.

הסתפקו אם הרוצח חוזר במיתה כולם או אף במיתה אחד מהם, ויש להוכיח ממה ששינונו שאם נגמר דינו בלי כה"ג אינו יוצא לעולם ואם נאמר שמספיק מיתה אחד מהם א"כ שיצא באחרים, ויש לדחות שמדובר שאין כה"ג נוספים.

משנה אם מת כה"ג אחר שנגמר דינו אינו גולה ואם מת קודם גמר דין ומינו אחר ואח"כ נגמר דינו יוצא במיתתו של שני, ואם נגמר דינו בלי כה"ג או שהרג כה"ג או שהכה"ג עצמו הרג אינו יוצא משם ואינו יוצא לעדות מצוה ועדות ממון או נפשות, ואפילו כלל ישראל צריכים לו כיובא בן צרויה אינו יוצא משם שכתוב אשר נס שמה שם תהיה דירתו שם תהא מיתתו וקבורתו, כמו שהעיר קולטת כך תחומה קולט רוצח שיצא חרץ לתחומה והרגו גואל הדם לר' יוסי לגואל הדם יש מצוה להרגו ולאחרים רשות ר"ע אומר שלגואל הדם זה רשות ואחרים לא נהרגים עליו. **גמרא** אביי אומר שכשמת כה"ג אחר גמר דין אינו גולה מק"ו שאם מי שגלה יוצא ק"ו שמי שעדיין לא גלה שלא יגלה, ויש לפרוץ שמי שגלה יצא כי התכפר לו אך מי שעדיין לא גלה יגלה, ויש לדחות שהגלות לא מכפרת אלא מיתה כה"ג היא שמכפרת.

אם מינו כה"ג קודם גמר דין יצא במיתתו של שני, מבאר רב כהנא שכתוב וישב בה עד מות הכהן הגדול אשר משח אותו בשמן הקדש וכי הוא מושחו אלא מדובר על מי שנמשך בימיו והטעם הוא שיה לו לבקש רחמים שיגמר דינו לזכות ולא ביקש.

אביי אומר שאם מת הרוצח אחר גמר דין מוליכים לשם את עצמותיו שכתוב לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן וישיבה שהיא בארץ זה הקבורה.

רוצח שמת קודם מות הכהן מוליכים את עצמותיו לקברי אבותיו שכתוב ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו וישיבה שבארץ אחוזתו זה הקבורה.

אם נגמר דינו ואח"כ נעשה הכהן בן גרושה ובן חלוצה, נחלקו ר' אמי ור' יצחק נפחא אם זה נחשב כמות הכהן או שבטלה כהונתו, ולכאורה נחלקו במחלוקת ר"א ור' יהושע בעומד על המזבח ונודע שהוא בן גרושה וחלוצה לר"א כל מה שהקריב פסול ור' יהושע מכשיר, ולכאורה ר' יהושע סבר שזה כאילו מת הכהן ולכן כשר מה שהקריב, ור"א סובר שבהונחו במלה לכן נפמל מה שהקריב.